

Ma. prof. J. Vaskel:le
kindrimeisus.
22. 10. 29.

Diplomi 108
392200

Johannes Veske, stud. jur.
matr. nr. 14726

E. V.
TARTU ÜLIKOOLI
ÕIGUSTEADUSKOND
26. apr. 1939.
Nr 471
TARTU

MAKSU KINDLAKSMÄÄRAMI-
NE (TUVASTAMINE) MAKSUS-
TAMISKORRALDUSE SEADUSE
(MKS) TÄRKELE

*Õigusteaduskonnast
Võl avaldat. õigusteaduskonnast
22. 5. 39*

AA
Sõda

1957.
Lõpetanud 20. 11. 29 õigusteaduskonnas

SISUKORD.

Lk.

I. Maksuandusõigus

MAKSU KINDLAKSMÄÄRAMI-
NE (TUVASTAMINE) MAKSUS-
TAMISKORRALDUSE SEADUSE

II. Maks (MKS) JÄRELE

§ 3. Maksustamiskorraldus	18
§ 4. Maksustamiskorraldusest üldi- selt	26
§ 5. Vastustamiskorraldus MKS-s	30
§ 6. Tuvastustamiskorraldus MKS-s	38
§ 7. Maksu tuvastamise kontroll- korraldus	53

SISUKORD.

	Lk.
I. Maksundusõiguse põhimõisted.	
§ 1. Maksu mõiste	4
§ 2. Maksukohustusvahekorra alused	13
II. Maksu tuvastamine.	
§ 3. Maksustamisorganid	18
§ 4. Maksustamismenetlusest üldi- selt	26
§ 5. Avastusmenetlus MKS-s	30
§ 6. Tuvastusmenetlus MKS-s	38
§ 7. Maksu tuvastamine kontroll- menetluses	53

1) Vrd. Rahvastiku peeti vastu võetud Eesti Vabariigi põhiseaduse (94) §-peatükk, eriti aga § 20 ja 24. 1. loomale kuulude elustamine, mis on juba arutamine ja selle korraldamine ning sellele kiindustamine.
(Seaduse koost (94) I l, I).

MAKSU KINDLAKSMÄÄRAMI-
NE (TUVASTAMINE) MAKSUS-
TAMISKORRALDUSE SEADUSE
(M K S) J Ä R E L E .

I. MAKSUNDUSÕIGUSE
PÕHIMÕISTED.

§ 1. MAKSU MÕISTE. - Tänapäeva riigi kui üldisima ja ürgelisima korporatsiooni ülesandeks on hoolitseda teda moodustava inimkollektiivi materiaalse ja vaimse hüvangu ning arengu eest¹⁾. Selle üldiselt määrateldud funk-

1) Vrd. Rahvuskogu poolt vastu võetud Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) 2.peatükk, eriti aga § 22 ja 24 : "... loovate jõudude elustamine, üldise jõukuse arendamine ja selle kaudu inimväärse ülespidamise kindlustamine." (Seaduste kogu (SK) I 1, I).

tsiooni täitmiseks tuleb riigil tegutseda väga paljudel ja erinevail aladel.²⁾ Aegade jooksul on nende alade mitmekesidus üha suurenenud ja kohustuste hulk alaliselt avardunud. Eriti viimaseil aastakümneil riikide elus domineerima pääsenud elatislik põhimõte, mis taotleb riigi mõjuvõimu kavakindlat laiendamist, haarab riigi tegevusvälja järjest uusi ja uusi alasid, teiselt poolt samal ajal kontrollides, korraldades ja piirates eramajanduslikku teotsemist. Suurendades riigi õigusi ühiskondliku elu korrapärasemaks, kavakindlamaks ja häireteväbamaks, suurendatakse ühtlasi riigi kohuseid tähendatud funktsiooni teostamisel.

Nende avarate ülesannete kavakindla täitmise võimaldamiseks on riigi hallata eriline, kõigist

2) V.t. A.t. A.-T. K l i i m a n n, Administratiiv-akti teooria (Teooria), Tartu 1932, lk. 34.- Jd.,

Haldusprotsess, Tartu 1937, lk. 17 j. - Vrd. ka J. V a a b e l, Eesti riigi-maksundusõiguse põhiprobleeme (Põhiprobleeme), Riigi maksundusõiguse normistiku ehitus ja rakendus, Tartu 1934., lk. 13

teistest oma põhilaadilt erinev majand, nn. riigi ehk finantsmajand. Selle majandi haldajana oma laialdaste funktsioonide teostamiseks on riik sunnitud tegema teatavaid väljaminekuid, kulutusi, mis kaasajal teostatakse tavaliselt rahas. Kulutuste sooritamiseks on aga tarvis summasid, mis varem oleksid laekunud, s.t. on tarvis tulusid.

Vastavalt valitsevale ideoloogilisele baasile tulude hankimine võiks olla rajatud diametraalselt erinevatele põhimõttele.^{3.}

E s i t e k s, riik võiks soetada endale tarvilikke summasid sarnaselt eraõigusliku majandi haldajale,^{4.} harides põldu ja viljeldes aedu, rajades tööstusi, töökodasid ja kaevandusi, ehitades jõujaamu, raudtee- ja trammiliine, asutades kaubamaju, kinosid, teatreid jne., üldse teotsedes põllumehena, töösturina, ärimehena ning ettevõtjana igasuguseil võimalikel, olemasolevail ja kujuteldavail tulualadel, riigistades ja monopoliseerides kõik mõeldavad tootmisalad kogu riigivõimu ulatuses.

^{3.} Vrd. Vaabel, op.cit., lk.13 j.- Vrd. ka Kliimann, op. cit., nota 1.

^{4.} Ibid.

T e i s e k s, riik kõikvõimsa korporatsioonina võiks oma pretseptiivsete aktidega sundida kodanikke loovutama endale osa nende hüviseist ja tuludest. Puhtakujulise süsteemi loomiseks tuleks riigi funktsioneerimist ühiselu korraldamisel äärmiselt piibata, jättes riigile enamalt vaid kaitse ja julgeoleku ning üldise rahvahariduse organiseerimise küsimused, kõrvaldades ta aga täielikult tulutoovailt tootmisaladelt 5).

K o l m a n d a k s, nende kontraarsete tuluhankimisviiside vahel asetseb segasüsteem, millesse on põimitud erinevaid printsiipe nii ühest kui teisest. Osa oma tuludest riik hangib eramajanduslikult, teotsedes üldise turukäibe põhimõtteil, osa aga kodanikelt nende tulusid omastades, s.t. maksude näol.

Domineerivalt kaasaja riikides on leidnud rakendamist viimane, sega tuluhankimise viis.

Riigi kui inimkollektiivi hüvangu ja arengu edukamast teotsemisest lähtudes on möödapääsematu kaasaja mentalideedi kohaselt teatavate üldkasulike tulualade

5.
Vt. Kliimann, op. cit., nota 1: "Korporatiivse ühiku ülesandeid mõeldava miinimum-programmi ulatuses taotleb teostada nn. "öovaht - riik", olles kodanikkonna varade ja vabaduste valvuriks ning kehtiva korra ja rahu kaitsejaks. "

riiklik juhtimine kas otseselt haldusasutiste vormis või nende teotsemist ainult kaudselt mõjustades vastavalt rahvamajanduse nõuetele ja üldise konjunktuuri tingimustele. Teiselt poolt ei ole võimalik kõrvaldada üksikut isikut täielikult hüviste oamisest ja valdamisest. Igale indiviidile peab jääma teatav majanduslik valdkond vabaks teotsemiseks enesealgatuse põhimõttel.

Lähemalt riigieelarvete tulude ja kulude mahtu ja üksikuid tuluosi omavahel võrreldes selgub, et riigiettevõttest ja -monopolest saadud tulud kogu tulude mahust moodustavad väiksema osa. Nettoprintsiibil ümberarvestatuna, kus tulude üldmahust maha arvame nende hankekulud, muutub riigiettevõttest saadav tulu üsna väheseks.

Hoopis otsustavama tähendusega on tulude hankimine teisel teel, s.o. sundides eraomandi haldajaid teatavail tingimusil osa oma varandusest ja tulust loovutama riigile. See loovutamine toimub selliselt, et riik omastades neid tuluosi ei ole kohustatud oma poolt vähemakski konkreetseks vastutaksuks. Sel viisil hangitavaid tulusid nimetatakse m a k s u t u l u -

d e k s ^{6.} ja vastavalt riigile ülekantavat tuluosade
rahalist ekvivalenté m a k s u k s ^{7.}.

Toodud määritelust nähtub, et maksu mõistes on olulised järgmised sisemomendid.

E s i t e k s, selles mõistes sisaldub teatav kohustus, mis on tingitud teatavaist majanduslikest või ühiskondlikest avaldusist, sundides isikut loovutama osa oma hüviseist ja tulust, andes selle riigi käsutusse. Isik on kohustatud selleks pretseptiivsete aktidega ^{8.}. Tekkiv õigussuhe - maksukohustus - vahekord on subordinatsioonivahekord, milles riik on superordineeritud kodanikule, määrates suvaliselt viimase käitumise. Passiivadressaat on kohustatud teostama vastava ülekande. Keeldub ta seda vabatahtlikult

^{6.} Vt. Vaabel, op. cit., lk. 15.

^{7.} Ib. - Maksudega kohustamise õigust ei evi mitte üksnes riik, vaid samuti ka omavalitsused, millekohaselt oleks defineerivalt õigem öelda: " korporatiivsele ühikule " ... pro "riigile". Vastavalt sellele eristatakse riigi ja omavalitsuse makse.

^{8.} Pretseptiivsuse kui haldusakti iseloomustava tunnuse kohta vt. lähemalt K l i i m a n n, T e o o r i a, lk. 45 jj.

täitmast, siis sooritatakse see sunniviisil. 9. See on avalikõiguslik moment maksu mõistes, - kohustus maksta riigile nõutav summa . Riigile (resp. korporatiivsele ühikule) kui õigustusadressaadile iseloomustavaks on siin see, et, omastades ülekantavaid materjaalseid hüve, ta ei ole milgi moel kohustatud omapoolseks vastutatuks. Õigustusadressaate tavatsetakse nimetada maksunõudjaks ^{10.}, kohustusadressaati maksukohuslaseks ^{11.} . "

T e i s e k s nähtub antud mõiste määritelust, et riik nõuab tekkinud maksukohustuse sooritamist tulude saamise sihil. ^{12.} Nimelt oma kulutuste katteks on tarvilik riigile teatavate rahasummade ülekandmine. Belarvepärase kohustuste täpne täitmine nõuab vajalike tulude kavakindlat laekumist .

9.
Maksustamiskorraldus seadus (MKS) § 109: " Täht - ajaks tasumata maksusummad... nõutakse sisse administratiiv-sissenõudmise korras, ... " (Maksuseadused ja määrused I, Tallinn 1937, lk. MKS - 17) .

10.
Vt. Vaabel, op. cit., lk. 45 .

11.
Ib.-

12.
Vt. op. cit., lk. 16 .

Valitseva õigusriikliku ideoloogia kohaselt ka maksutulude hankimisel ei või valitseda omavoli ja vägivald. Ka maksustamist toimetavad avalikud organid oma tegevuses peavad jääma vastavas korporatiivses ühikus kehtiva õiguskorra alusele. Nende tegevus on normitud publitsistlike aktidega vastavalt konstitutsioonilisele õigusele. Kehtiva éegalite - põhimõtte^{13.} kohaselt maksukohustus peab olema üldine, sundides kõiki kodanikke oma varanduse ja tuluosi loovutama ja ühtlane, kus ülekan-
tav summa on vastav varandusele ja tulule, mida maksukohuslane evib .

Säärase üldise ja ühtlase maksukohustuse loo-
mine on aga võimalik üksnes üldaktidega. PS-s on see nõue leidnud selgesõnalise väljenduse. Nimelt PS - e § 29 määrab, et ühtki avalikku maksu ei või kellegi peale panna muidu kui seaduse alusel. Järe-
likult Eesti konstitutsioonilises õiguses maksuko-
hustuse loomisel kehtib s e a d u s l i k k u s e

13.

PS. § 9 : " Kõik kodanikud on võrdsed seaduse ees .-" Vt. ka Vaabel , op. cit., lk. 15 .

14.

printsiiip

Seaduslikkuse printsiiibi kohaselt võidakse maksukohustusi luua üksnes seadusjõuliste aktidega. Eesti PS tunneb aga seadusjõuliste aktide sarjas seaduste kõrval veel dekreete^{15.}, mis teatavasti on halduste üldaktid, olgugi et nad jõutasemelt on seadustele sarnased. PS ei omista neile siiski võrdseid õigusi seadustega. Nende kehteperiood on võimalikult piiratud. Üksnes Riigikogu istungjärkude vaheajal edasilükkamatu riikliku vajaduse korral Vabariigi President on õigustatud andma dekreete. Riigikogu kokku talles võib neid otsemaid muuta või tühistada. Kahenädalasel tähtajal istungjärgu algusest arvates sünnib see lihtsus - tatud korras. Kuid dekreet jääb täiesti analoogiliseks seadustele, kui Riigikogu ei muuda seda või üldse loobub arutamast. Maksukohustuste loomisel dekreediga maksavad samad nõuded ja põhimõtted, mis seadustegipuhul.

14.

Ib.

15.

PS § 99 : " anda seadusi dekreedina." Dekreetide kohta vt. lähemalt K l i i m a n n, Teooria, lk. 166 jj.

Kõik maksutulude hankimist korraldavad normid moodustavad maksundusõiguse 16.

§ 2. Maksukohustusvahekorra alused . -

Vastavalt põhiseaduslikule nõudele maksukohustusi võivad tekitada ainult seadusejõulised aktid . Milline on aga maksukohustusvahekorda loovate aktide sisuline konstruktsioon ehk milliseid küsimusi nad peavad määritlema, et see kohustusvahekord oleks seadusepärase ?

EESPOOL selgus , et maksukohustusvahekorras aktiivadressaadiks riigimaksundusõiguses on riik. Aktiiv - adressaat on ühtlane kõikide maksude puhul. Tema määritlemine on alati konkreetne. Maksustamisel teiste korporatiivsete ühikute hääks on maksunõudjaks vastav õigustatud omavalitsus, kas territoriaalne või personaalne .

Teiseks oluliseks komponendiks õigussuhtes on passiivadressaat, keda maksundusõiguses nimetatakse m a k s u k o h u s l a s e k s . 17.

16. vt. Vaabel , op. cit., lk. 24 .

17. vt. Vaabel , op. cit., lk. 37 .

Maksukohuslase konkreetseks määriteluks on nõuetav teda enne määritella abstraktselt seaduses . Seadus peab andma need üldomadused ja vajalikud pidepunktid ,milledele vastavad isikud on kohustatud maksuks . Maksude laekumise kindlustamiseks tavaliselt seaduses nähakse ette ka juhud, kui maksukohuslane vabatahtlikult maksu ei tasu ja kui sundsooritus tema juures on võimatu. Neil juhtumel sundsooritus võib teostuda otsese maksukohuslase asemel hoopis kolmandailt isikuilt. Selliseid asekohuslasi maksundusõiguses nimetatakse m a k s u v a s t u t a j a i k s .^{18.}

Maksukohustusvahekorra tekkimiseks on vajalik teatavate tingimuste olelu. Maksuseadustes tuleb abstraktselt määritella need asjaolud, millede esildumine üksikjuhtumel põhjustab maksukohustuse teatavaile isikuile. Neid maksukohustusest tekitavaid tingimusi tavatsetakse nimetada m a k s u o l m a s t i k u k s .^{19.}

^{18.} Vt. Vaabel , op. cit., lk. 46 .

^{19.} Vt. Vaabel , op. cit., lk. 37,47 j.

Maksuseadused ei määra maksu mitte alati otsekohe kindlais summas, vaid enamasti on tarvis pikki ja keerulisi aritmeetilisi tehinguid täpse maksusumma saamiseks. Arvutamise lähtepunktiks on aga vajalik teada aluse määramine, milleks on näiteks tempelmaksuseaduses dokumendi liik või ülemineva aktiiv-varanduse rahaline väärtus pärandi- ja kingimaksu puhul, mille alusel maksusumma arvutamine toimub. Sääraseid aluseid nimetatakse maksustamisalusteks.^{20.} Maksusumma^{21.} saamiseks on tarvis maksustamisalust korrutada mingisuguse arvuga, mis võib olla kindel või suhteline. Järelikult on tarvis, lõppeks, määrata seaduses veel mingi arv, mida nimetatakse m a k s u m ä ä r a k s.^{22.}

Mõningad maksuseadused ei anna otsekohe kindlat maksustamisalust, vaid mingisuguse eelaluse ja arvutamiseviisi, kuidas seda määrata. Progressiivsete mak-

20.

Vt. Vaabel, op. cit., lk. 51.

21.

Maksusumma võib olla otsekohe määratud seaduses. Nii on see näiteks kogukonnamaksu ja riikkondsusmaksu puhul.

22.

Vt. Vaabel, op. cit., lk. 52.

sude juures on maksustamisalus jaotatud teata-
vaise osadesse , kusjuures igalt tõusvalt osa-
lt maksumäär suureneb. Neid maksustamisaluse
osi nimetatakse m a k s u ü h i k u i k s .^{23.}

Maksusumma saamiseks korrutatakse iga maksu -
ühikut vastava maksumääraga ning liidetakse saa-
dud arvud .

Nimetatud küsimuste vaatlemisega on määri-
teldud maksukohustusvahekorra olulised komponen-
did. Sellejärelle dogmaatilises õiguses maksuko-
hustusvahekorra tähendab õigussuhet , kus seadus-
jõulises aktis abstraktselt määrateldud maksuol-
mastiku konkreetsel ilmumisel kindel maksukohus-
lane on kohustatud kindlaks maksusummaks , kui on
antud maksustamisalus ja maksumäär. Need neli mo-
menti : maksukohuslane ja maksuolmastik ühelt poolt
ning maksustamisalus ja maksumäär teiselt poolt
moodustavad maksukohustusvahekorra alused^{24.} . Üksnes

23.

Ib.

24.

Vt. Vaabel , op. cit. , lk. 37 .

nende kõigi põhielementide määritlemisega seaduses on antud maksukohustuse tekkimisvõimalused . Need elemendid on vajalikud iga konkreetse maksu tuvastamiseks. Samuti on nõuetav nende põhielementide määritlemine seadusejõulises aktis põhiseaduslike nõuete konsekventseks rakendamiseks .

Tavaliselt leiavad seaduses käsitlemist mitmesugused teised küsimused, mis on vajalikud maksundusõiguse funktsiooni - riigile tulude hankimise korraldamise häireteväbaks teostamiseks. Nendega sätitakse ühelt poolt maksukohuslase käitumist, selle õigusi ja kohustusi , kohustuse täitmise tingimusi , aega, kohta ja viisi, antakse norme juhtumeiks , kui on karta maksukohustusest põikumist või kui passiiv-adressaat tuleb allutada sundsooritusele ja lõppeks norme maksukohustuse täitmise leevendamiseks ning kustutamiseks, teiselt poolt aga maksundusorganeid , nende pädevust ja menetlust nii maksude tuvastamisel, sissenõudmisel , maksukohuslaste karistamisel ning rikutud õiguste kaitsel .

Maksundusõiguse norme , mis konstitueerivad maksukohustusvahekorra ja käsitlevad sellega seoses-

olevaid küsimusi ,tuntakse m a t e r i a a l s e -
t e n o r m i d e n a maksundusõiguses, neid norme,
mis võimaldavad selle kohustusvahekorra realiseeri-
mise, f o r m a a l s e t e n o r m i d e n a ? ^{25.}

II. M a k s u t u v a s t a m i n e.

§3. M a k s u s t a m i s o r g a n i d. - Üldi-
ses maksustamismenetluses, mille sihiks on konkreet-
se maksusumma ülekande teostamine riigile, maksu kind-
laksmääramine ehk tuvastamine moodustab olulisema osa.
See on võimalik üksnes eriliselt loodud organite ka-
vakindla teotsemise tulemusena.

Maksustamisorganeid sättivaks õigusallikaks on
Eesti maksundusõiguse Lex generalis Maksustamiskor-
ralduse seadus. ^{26.} Selle kohta vajaliku normimater-
jali ta sisaldab oma esimese osa esimeses päätükis.
Sääil on nimetatud tarvilikud organid , määratud nen-
de koosseis ja komplekteerimisviis ning normitud nen-
de menetlus.

25.

Vt. Vaabel , op. cit., lk. 45 jj.

26.

Vt. Koguteos Maksuseadused ja määrused I, lk. MKS-
1- MKS-24 (RT 1932, 1, 1 ja muundused: RT 1932, 91, 698,
RT 1934, 55, 477, RT 1936 27, 171, RT 1936, 92, 726).

Oma tegevuse laadilt maksustamisorganid jagunevad kahte erinevasse liiki. Osa neist teotseb juhtijaina maksustamisfunktsiooni korrapäraseks täitmiseks, osa aga täitvate organitena, teostades maksustamist koha pääl.

Par excellence juhtivaks organiks maksustamis - funktsiooni teostamisel on Maksude Talituse (MT) di - rektor. ^{27.} Toimides MT -e bürokraatse juhina, ta val - vab üldiselt kõigi kohapäälsete organite otstarbekoha - se ja korrapärase tegevuse järele. Oma aktide järele kuulub ta korraldavat funktsiooni teostavate organite hulka ,lahendades oma pädevusse kuuluvaid küsimusi ük - sikaktidega ja nimelt halduskorraldistega MKS -e alu - sel .

Teise juhtiva organina MT direktori kõrval mak - sustamisfunktsiooni teostamisel esineb Majandus - minis - ter. Majandusministri pädevusse kuulub nii korraldav kui ka määrustav funktsioon .Viimase funktsiooni alal ta teotseb sellekohaste ü l d a k t i d e g a , ^{28.}

27.
MKS § 1: "...teostab maksustamist...maksude talituse direktori juhtimisel, korraldusel ja järelvalvel." - Pro "Maksudevalitsus" käesolevas töös esineb moodne legaal - termin "Maksude Talitus" (SK I, 4, 1 § 59).

28. Vt. Kliimann, op.cit., lk. 165 jj.

määrates kohapäälsete organite asukohti, tegevus -
piirkondi ja normides lähemalt nende tegevust. 29.

Täitvate organitena teostavad maksustamist
kohal eriilmelised maksundusinspektorid ja eriala-
lised komisjonid. Maksundusinspektorina teotsewad
tolliinspektorid tolli alal ja maksuinspektorid
kõikide teiste maksude alal. 30. Erialalisteks komis-
jonideks on tulu- ja ärimaksu komisjonid . 31.

Maksundusinspektoreist tolliinspektorid teot-
sevad eriinspektoreina, korraldades ainult üht lii-
ki maksutulude hankimist. Maksuinspektoreist eran -
dina teotseb eriinspektorina maksuinspektor aruand-
vate ettevõtete alal. Kõik teised maksuinspektorid
üldreeglina teotsevad ühisinspektoreina kõigi üle-
jäänud maksude alal .

Nii maksu - kui ka tolliinspektorite tegevus
on rajatud territoriaalprintsibile. Sellejärele iga

29. MKS §§ 2, 6, 7, 37, 44, 46.

30. Lex. cit., § 1.

31. Lex. cit., § 7 .

inspektor on tehiomane ^{32.} otsustama küsimusi oma erialal temale Majandusministri poolt määratud pindalal ^{33.} Brandlikult territoriaalprintsiiibi kõrval on võimalik reaalprintsiiibi teostamine, mis näeb ette tehiomasuse määramist mitte pindala vaid üksikute maksude iseloomu järele. Nii on loodud eriinspektoraat aruandvate ettevõtete maksustamiseks tulu- ja lisaärimaksuga. ^{34.} Selle kõrval reaalsprintsiiibi rakendus võib esineda veel ka teiste maksude alal vastavate eriinspektoraatide loomisega. ³⁵

Inspektoreil on võimalik eraldada osa oma pädevusest omistades selle alamale ametnikule mitmeti erinevail põhimõtteil . ^{36.} Nii võib see toimuda kas territoriaal-, reaals- või segapprintsiiibil, selle järele, kas alamale ametnikule omistatakse teatav osa te-

32.

Vt. lähemalt Kliimann, Haldusprotsess, lk. 128jj., 165 jj.

33.

Lex cit., § 2 .

34.

Lex cit., § 10.

35.

Lex cit., § 37.

36.

Lex cit., § 3 , teine lõigend .

gevuspiirkonnast ,erimaksude liike või mingi ermak-
su rakendamine mõnes pindala osas. Sel korral alluv
ametnik evib inspektori õigused oma pädevuse piirides.

Kõik inspektorid teotsevad bürooprintsiibil .

Nad esinevad oma asutiste - inspektoraatide täielike
juhtidena . Kogu asutiste tegevus sünnib inspektori-
te nimel. Inspektorite asendajaiks ^{37.} nende äraole -
kul või taandumis- ja taandumisjuhtudel ^{38.} on abiins-
pektorid või selleks eriliselt komandeeritud ametni-
kud.

Maksuinspektorite kõrval maksustamisfunktsiooni
ühe osa teostamisel iseseisvate organitena esinevad
erialalised ^{peased} mitmesugused kollegiaalsed komisjonid. ^{39.}
Nende asutamine on sunduslik ühe komisjoni määral nii
tulu- ja ärimaksuga kui ka aruandvate ettevõtete tu-
lu- ja lisaärimaksuga maksustamiseks . ^{40.} Ule selle ko-
misjonide arv oleneb vastava ala töö rohkusest. ^{41.}

37.

Ib., § 3 esimene lõigend, ja Ib., § 41.

38.

Ib., §§ 39,40.

39.

Lex cit., §§ 7,10.

40.

Ib. § 3, teine lõigend ja § 10, esimene lõigend.

41.

Ib. § 3, neljas lõigend ja § 10, viies lõigend.

Komisjonide liikmete kandidaatidelt nõutakse
Tulumaksukomisjonide arv võib oleneda veel sellest,
kas nad on loodud li n n a ja m a a kohta eraldi või
ühiselt.⁴²

Komisjone loovate asutistena esinevad Kaubandus-
Tööstuskoda,⁴³ Põllutöökoda,⁴⁴ kohalik maavalitsus, või
linnavolikogu.⁴⁶ Teistest erinevalt aruandvate ettevõ-
tete maksukomisjoni liikmed nimetab Majandusminister
Kaubandus Tööstuskoja ja Ühistegevuskoja esitisel.⁴⁷

⁴²
Ib., §3, kolmas lõigend.

⁴³
Ib., §8, teine lõigend: "Kaubandus Tööstuskoda nime
tab kaasistujad ja nende asetäitjad kõigisse ä r i
m a k s u komisjonidesse..." - Ib., §9, teine lõigend:
"Ühe kaasistuja ja ta asetäitja/tulumaksukomisjoni-
desse/...määrab Kaubandus-Tööstuskoda..."

⁴⁴
Ib., §9, kolmas lõigend: "Teise kaasistuja ja ta ase-
täitja m a a- või s e g a k o m i s j o n i d e s s e
määrab P õ l l u t ö ö k o d a..."

⁴⁵
Ib., §9, neljas lõigend: "Kolmanda kaasistuja ja ta
asetäitja m a a komisjonidesse valib vastav ajutine
m a a v a l i t s u s ..."

⁴⁶
Ib., §9, viies lõigend: "Kolmanda kaasistuja s e g a-
komisjonidesse ja kaks kaasistujat l i n n a k o m i s j o-
nidesse valib selle l i n n a v o l i k o g u , kus
asub tulumaksu komisjon."

⁴⁷
Ib., §10, kolmas ja neljas lõigend.

23

Komisjonide liikmete kandidaatidelt nõutakse hääleõiguslikkust kas Kaubandus-Tööstuskoja, Põl-
lutöökoja või Riigikogu (Riigivolikogu) valimis-
tel, karistamatust MKS §146 järele, teatavat vanus-
likku taset, pikemaajalist elunemist vastavas ring-
konnas ning maksukohustust tulu- või ärimaksu alal ^{48.}
Komisjonide liikmete arv on erinev. Komisjonid äri-
maksude alal koosnevad juhatajast ja kahest liikmest, ^{49.}
tulumaksukomisjonid aga juhatajast ja kolmest liik-
mest. ^{50.} Komisjonide juhatajaiks on vastavad maksuins-
pektorid ex officio. Kõikide komisjonide liikmete
kohta kehtib annaalsuse põhimõte. ^{51.}

Töö komisjonis on võimalik vähemalt kolme isiku
kaasteotsemisel. ^{52.}

48.

Ib. §8, teine lõigend, §9, teine, kolmas, neljas
ja viies lõigend, §10, kolmas ja neljas lõigend.

49.

Ib. §8, esimese ja §10, kolmanda ja neljanda lõi-
gendi alusel.

50.

Ib. §9, esimene lõigend.

51.

Ib. §11.

52.

Ib. §13, teine lõigend.

Seega kehtib tres faciunt collegiumi põhimõte.

Oma teotsemises nad on rajatud ebapuhtale kollegi-
aalsuse^{53.} põhimõttele. Asja arutlemisest ja otsus-
tamisest võtavad küll osa kõik komisjoni liikmed,
kuid nende õigused on erinevad. Kallak bürooprint-
siibile esildub nimelt komisjoni juhataja^{54.} eesõii-
gustatud seisundis. Viimase positsioon on asetatud
teiste komisjoniliikmete omast tunduvalt kõrgemale.
Nii määrab komisjoni esimees istungiaja ja päeva-
korra, otsustab oma häälega küsimuse pro- ja contra-
häälte poolitumisel (mis on võimalik üksnes tulumak-
su komisjonides), esineb üldse komisjoni asjaajajana
ja asjade ettekandjana ning lõppeks evib õiguse de-
valveerida otsustatud küsimus MT direktori kaudu^{55.}
Maksupeakomiteele uueks otsustamiseks.

P ä d e v u s v a i d l u s e d inspektorite ja
komisjonide vahel lahendab MT direktor^{56.}

53.

Vt. Kliimann, op. cit., lk.83 jj.

54.

Legaalterminina esineb "komisjoni esimees" pro
"komisjoni juhataja" ja "kaasistuja" pro "komisjoni
liige".

55.

Lex cit., §13.

56.

Lex cit., §38.

Maksustamisfunktsiooni teostajaina võib esineda veel pääle nende asutiste volitatavaid eriametnike ja asutisi. Niisugusteks võivad olla MT direktori poolt ad hoc kohtadele lähetatud ametnikud tollimaksude alal, kes teotsevad eriliste lisa inspektoreina,^{57.} või kokkuleppel teiste ministritega Majandusministri poolt määratud teiste ametkondade asutised ja ametnikud. Sel juhul alluvad need ühisel alusel teiste maksuametnikega maksustamist juhtivaile organitele.^{58.} Mõningate riigimaksude laekajaiks võivad olla ka omavalitsusasutised.^{59.}

§4. M A K S U S T A M I S M E N E T L U S E S T Ü L D I S E L T.-

Formaalses maksundusõiguses maksustamisorganeid sättivate normide kõrval evivad erilise tähenduse need normid, mis määritlevad organite käitumise maksuolemastike selgitamisel ning maksude kindlaksmääramisel ehk tutvastamisel. Kogu seda maksustamisorganite tegevust, alates teadete hankimisest ja andmete

57.

Lex.cit. §4, teine ja kolmas lõigend.

58.

Ib. §6.

59.

Ib. §§16,17.

kogumisest kuni maksustamiskorraldise formuleerimiseni ja teatamiseni konkreetsele maksukohuslasele, nimetatakse maksustamismenetluseks, seda menetlust määritlevaid norme aga maksustamismenetlust korraldavaiks normideks 60.

Maksustamismenetluse kestel maksukohustusvahekorra määratakse kindlaks kõigis tema üksikasjus. Kindla maksusumma määramiseks konkreetsele maksukohuslasele tuleb lähtuda üldnormest, kus kohustusvahekorra elemendid on määrateldud abstraktselt. Nende järele tuleb selgitada, esiteks, maksuolõmastiku esiletulek seoses maksukohuslasega, teiseks, tuleb tuvastada maksustamisalus ning sellele vastav maksuäär, millede kaudu maksusumma tuletatakse.

Uldises maksu^{stamis}menetluses eristatakse kaks järsult. 61.

Esimeses neist maksustamisorganite tegevus on suunatud maksustamisjuhtumite avastamisele ning maksukohustusest põikumise vältimisele, kandes üldise järelvalve ilmet. Ta ülesandeks on hankida vajalikke

60.

Vt. Vaabel, op. cit., lk. 60 jj.

61.

Vt. Vaabel, op. cit., lk. 61.

eelandmeid. Ta haarab enese alla need maksustamisorganite teotsemised, millede kaudu hangitakse vajalikke teateid või valvatakse maksukohustust tingivate asjaolude ilmumise ja maksukohuslase üle üldse. Ta sisaldab endas maksustamist ettevalmistavaid eeltoiminguid. Vastavalt tema funktsiooni iseloomule nimetatakse seda faasi maksustamismenetluses a v a s-
62.
t u s m e n e t l u s e k s.

Teine faas maksustamismenetluses haarab enesesse need maksustamisorganite toimingud ja teotsemised, mis on sihitud kindlate andmete hankimiseks maksustamisaluse kohta, nende andmete kontrollimisele, kaalumisele ja hindamisele, vastava maksumäära kohaldamisele ja maksusumma arvutamisele. Lõppeks võime siia arvata ka toimingud maksustamiskorralduse koostamiseks ning selle maksukohuslasele teatamiseks .

Selle faasi tegevustik on sihitud täpse ja õiglase maksunõude esitamiseks konkreetsele

62.

Vrd. Ib. ja sääl osundatud kirjandus.- Selle termini ebaühtluse kohta tähendatagu siinkohal, et prof. dr. J. Vaabel oma osundatud teoses nimetab vastavat maksustamismenetluse osa "ammundusmenetluseks", prof. dr. A.- T. Kliimann oma leenguis nimetas seda aga "selgitus- ehk eelmenetluseks, lähtudes tema selgitavast laadist või asendist .

maksukohuslasele. Ta tegeleb juba avastatud maksustamisjuhtumitega.

Seda faasi maksustamismenetluses nimetatakse tuvastusmenetluseks.^{63.}

Erinevate maksude man nende erimenetluste ulatus on mitmesugune. Neist avastumenetlus ei saa puududa mitte ühegi maksu juures, evib aga üksik^{64.} erinevat tähendust. Tuvastusmenetluse osa tähtsus on veelgi ebaühtlasem. Ta on suurem nende maksude alal, millede tasumise kohustuse loob eriline haldusakt, maksustamiskorraldis, nagu valdusmaksude^{65.} juures või tollimaksu puhul. Kuid nende maksude man, kus maksu tasumise kohustus tekib samaaegselt maksukohustusega seaduse sätete põhjal, võib tuvastusmenetlus täiesti puududa, nagu näiteks põhiärimaksu juures. Sel puhul puudub eeldus tuvastusmenetlust sättivate normide kohaldamiseks.

63.

Vt. Vaabel, op.cit., lk.61.

64.

Eriti olulise tähenduse evib avastusmenetlus tolli- ja aktsiisimaksude alal. Nende maksude juures teostatakse alatist kontrolli.

65.

Vt. Vaabel, op. cit., lk.50.

§5. AVASTUSMENETLUS MKS-s.-

Et maksuasutised üldse võiksid asuda maksutulude hankimisele kodanikelt, neid oma tuluosi loovutama sundides, on vaja sooritada mitmesuguseid eeltoiminguid, millest nähtuks, kas üldse on olemas asjaolusid, mis laseksid järeldada maksukohustuse võimalust. Maksustamismenetluse mõiste analüüsisist selgus, et maksukohustust tingivate asjaolude selgitamiseks on tarvilik eriliselt sätitud menetlusliik nn. avastusmenetluse näol.

Avastusmenetluse tehniliselt täielik ja otstarbekohane korraldamine evib erilist tähendust riigi fiskaalhuvide rahuldamise ja objektiivse töö esildamise seisukohalt. Avastusmenetlus peab selgitama kõik võimalikud maksuolmastikud ja maksukohused. Viimase nõude teostamine on eriti raske seetõttu, et siin pörkavad vastamisi diametraalselt erinevad huvid. Maksundusõigus on nimelt see osa avalikust õigusest, mis kõige järsumalt riivab isiku erahuvide sfääri. Omaenda huvide primaadiga harjunud isikule iga kohustus juba vaistuliselt tekitab psüühilise vastusurve ning igal soodsal

juhusel tal avaldub tahe sellest põikuda.^{66.}

Eesti maksundusõiguses avastusmenetlust määritlevate otseste õigusallikatena tulevad vaatlusele MKS-e II osa 3. peatüki 42., 43., 44., 46. ja 47.§. Selle kõrval tulevad arvesse juba käsitletud maksustamisorganeid, nende võimkonda ja nende tehiomasust^{67.} korraldavad normid. Lõppeks evivad avastusmenetluses tekkivate kohustuste korralikku täitmist sanktsioneerivate normidena tähendust veel MKS-e VII osa paragraafid.

MKS-s avastusmenetlus toimub nn. teadete nõudmise printsiibil. 42.§ loob teadete esitamiseks formaalse kohustuse. Selle järele on kohustatud teateid esitama kõik isikud, kes alluvad Eesti Vabariigi maksundusõiguslikele normidele. Teatekohustus käib samuti nende seadusliku esindajate kohta kui ka isikute kohta, kes faktiliselt valitsevad teiste^{isikute} varasid ja tulusid. Teateid on nad kohustatud esitama siis, kui nende maksukohustus on enam-vähem kindel,

66.

Vrd. Juhan Vaabel, Parteiõigused meie tulumaksu kindeldamis (tuvastamis) protsessis, Võrdlev õigus-teaduslik käsitus (Parteiõigused), i. Juriidiline ajakiri Õigus (Õigus) 1928, 3, lk.68 jj.

67.

Vt. supre, nota 32.

kuid ka siis, kui see on kahtlane või ainult oletatav. Teateid võidakse nõuda mitte ainult isikute eneste vaid ka teiste maksukohuslaste kohta. ^{68.} Sarnaselt isikuile teatekohustus on keh- ^{69.} tiv ka asutiste kohta.

MKS ei ole korraldanud purgivald kõiki maksustamisel esinevaid küsimusi. Nii on jäänud lahtiseks maksukohuslaste teovõime, esinduse ja esindajate küsimused.

42. §-i üldklauseli kohaselt teateid esitavate isikutena tuleb mõelda kõiki individuaalseid ja kollektiivseid isikuid. Individuaalsete normiisikute kategoorias tuleb pidada teatekohuslikeks nii kodanikke kui välismaalasi, kui nad on teovõimelised avalikus õiguses. Teadete nõudmisel kollektiivseilt isikuilt tuleb arvestada teadete andjana üksnes nende esindajaid. Esindajaiks maksundusõiguslikus mõttes on esiteks need, kes on selleks määratud seaduse alusel, teiseks ka need, kes on

68.

Lex cit., §46.- Muuseas tähendatagu, et "maksukohusluse" all tuleb mõista nii maksuolomastikku kui ka maksukohuslast ja sellega seonduvaid vastutuse küsimusi.

69.

ib.

volitatud mingisuguste varade või tulude haldajaiks, kuid üksnes oma tegevuspiiride ulatuses.

Tähendatud teadete all tuleb mõelda neid suulisi või kirjalikke avaldusi, mis teatekohuslaste poolt esitatakse maksuasutisele nende isikute enesete või kolmandate juures valitseva faktilise ja juriidilise olukorra kohta. Neis teateis nenditakse teatavate asjaolude esinemist või puudumist, millest võiks järeldada maksukohustuste tekkimist või ärajäämist. Nende iseloom on deklaratiivne, nad ei eivi mingit konstitueerivat tähendust võimalikult järgneva maksukohustuse suhtes. Nende hankimisel tekkivad õigussuhted maksuasutiste ja isikute vahel on iseseisvad. Nad ei ole millegis sõltuvad järgneda- võivast tõelisest maksukohustusvahetusest. Neis esitatud andmeist alles nähtub, kas üldse võib järgneda maksukohustus või puuduvad selleks faktilised eeldused. Sellekohaselt nende tähendus võib olla kas positiivne või negatiivne. Kuid oma sisult peavad olema objektiivsed, sest neis esitatud andmed võivad jääda maksusumma arvutamise aluseks, kui tuvastusmenetluse kestel ei väärata neid.

Nende andmete objektiivsust garanteerivate as-
jaoludena tulevad arvesse: andmete esitamine kol-
mandate isikute ja asutiste poolt, ^{70.} maksuasutiste
eneste poolt teostatav järelvalve ja kontroll ^{71.}
maksuolamastike esinemise kohta ja lõppeks karis-
tused esinenud süütegude korral, mille määrajaiks
on samad maksustamist toimetavad organid. ^{72.}

Teatekohustust loovate aktidena esinevad nii
üld- kui üksikaktid. Esimesel juhul toimub see
sellekohase erivolituse ^{73.} alusel Majandusministri
poolt antavate määruste põhjal ja nende maksude
alal, mis esinevad perioodiliselt teatavate kind-
late ajavahemike järele. Üksikaktidega kohustatak-
se esitama teateid kõigi nende maksude puhul, kus

70.

Ib., §§ 45,46: "... asutisi ja isikuid esitama...
teateid... andmete kontrollimiseks."

71.

Loc. cit. ja Ib., §48 jj.- Järelvalve kohta vt.
veel Ib. §51: "... ametkohtade erilised õigused...
järelvalve teostamiseks määratakse eriseadustes."

72.

Lex. cit., §146 jj.

73.

Eriivolituse kohta vt. Vaabel, Põhiprobleeme,
lk.88 j.

78.
ei ilmne perioodilisust, vaid mis esilduvad enam-vähem "korratult", ühekordseina. Nendeks aktideks on halduskorraldised ja nimelt nõude-
74.
korraldised, mis adresseeritakse kindlaile isikuile, nõudes selgitust teatavate majanduslike või ühiskondlike avalduste kohta.

MKS ei ole fikseerinud mingit kindlat vormi esitatavaile teatele. Kuid üldiselt on kehtiv siiski nõue, et see toimiks vähemalt kirjalikul kujul, kas esitatuna teatekohuslase poolt erilise dokumendina või protokollaarteatiseana, kus suuline avaldis noteeritakse inspektori nõusolekul.
75.
Teated evivad aga tingimata kindla vormi, kui MT direktor on kehtestanud selle.
76.

Teadete esitamise aeg võib eriseadustes olla erinev.
77.
Üldiselt on agakehtiv kahepäevane täht-

74.
vt. Vaabel, op. cit., lk. 138.

75.
Lex cit., §45, lõpplõigend.

76.
Ib. §43, lõpplõigend ja ib., §46.

77.
Ib., §43, esimene lõigend.

Ib., §44, lõpplõigend.

81.
vt. Vaabel, Parteiõigused, I. Ülgas 1940, 5, lk. 80.

aeg, arvates nõude saamisest. ^{78.} Majandusministri määrustes üldnormidena esitatavad nõuded teadete esitamiseks tuleb avaldada RT -s vähemalt üks kuu enne teadete esitamiseks määratud tähtaega. ^{79.} Samas korras nõutakse teateid ja dokumentide esitamist aktsiisi- ja tollimaksude määramise otstarbel. ^{80.}

MKS loob, nagu selgus, teadete esitamiseks üldise formaalse kohustuse, milleks on sinnitud kõik isikud, kui neile on esitatud vastav nõue. Et teadete nõudmise sihiks ei ole ainult maksukohustust tingivate faktide registreerimine, vaid ühtlasi objektiivsete andmete saamine, siis ei ole mõeldav selle normi teostamine ilma erandeid tegemata. Nimelt teatavad perekondlikud, teenistuslikud, õiguslikud või kutsealalised suhted isikute vahel ei võimalda neil anda objektiivseid andmeid ilma neid vahekordi häirimata. ^{81.}

^{78.}

Loc.cit.

^{79.}

Ib., §44,46.

^{80.}

Ib., §44, lõpplõigend.

^{81.}

Vrd. Vaabel, Parteiõigused, i. Õigus 1928, 3, lk.86.

Õigusliku otstarbekohasuse ja juurdunud tradit-
siooni kohaselt samalaadsed dispensatsiooninor-
mid esinevad õigusriigi kõigis protsessuaalsea-
dustes. Sellekohaselt MKS dispenseerib teadete
esitamise kohustusest abikaasad, ülenejad ja ala-
nejad sugulased, külgjoones sugulased ja hõimlased
kuni teise astmeni perekondlike suhete tõttu,
tsiviilõiguslike vahekorjade alusel eestkoste- ja
hoolealused, teenijad neile teenistust võimaldava-
te isikute suhtes teenistusvahekorjade tõttu ja
arstid, advokaadid ning võimalikud nende kutseala-
listes suhetes.^{82.} Pärast selle võivad teadete esita-
misest keelduda riigiteenijad ametisaladuse kohus-
tuse tõttu kui ka teised isikud asjaolude suhtes,
mis oma loomult on salased või selleks muudetud
eriseadustega ja millest nad on kohustatud vaiki-
ma.^{83.}

Krediitasutistelt Majandusministri poolt nõuta-
vaid üldisi tähtajalisi teateid perioodiliste mak-
sude alal võib nõuda ainult eriseaduste alusel.^{84.}

^{82.} Lex cit., §74.

^{83.} Ib, teine lõigend.- Ka Administratiivmenetluse
seadus (AMS), RT 1936, 4, 25, §66 jj.- Vt. ka
Kliimann, Haldusprotsess, lk. 264 j.

^{84.} MKS §46, kolmas lõigend.

Samuti määravad erimaksuseadused, milliseid teateid võib nõuda kolmandailt isikuilt aktsiisi- ja tollimaksu suhtes.^{85.}

Teateid nõudvaiks organeiks on inspektorid või teised ametisikud võrdseis õiguisis.^{86.}

Kuigi teateilt on nõutav objektiivse olukorra peegeldamine maksuasutisele, siiski vastavalt nende juriidilisele struktuurile võib neis esineda andmeid, mis on valed või pundulikud, kas nende esitajate teadmatusest, oskamatuses või sihilikult moonutatud. Maksustamise naaldamine üksnes neile teatele looks olukorra, kus maksusummad võiksid täiesti erineda varanduste või tulude tõelistest vahetadest. Seepärast on teated siiski mõeldavad ainult nähtuste avastajaina, kuid materjaalse tõe leidmine otsustatakse järgmises menetluses .

§ 6 . T U V A S T U S M E N E T L U S M K S - s . -

Maksundusõiguses tuvastusmenetluse moodustavad maksuasutiste poolt sooritatavad toimingud mak-

85.

Ib., lõpplõigend.

86.

Ib., § 42 jj.

su tuvastamiseks avastatud konkreetseil maksustamisjuhtumel. Neid toiminguid tuleb omakorda klas-sifitseerida selle järele, kas neid sooritatakse faktilise olustiku tuvastamiseks või juriidiliste normide kohaldamiseks kogutud andmestikule .

Esimesse alaliiki nn. " väliste toimingute " hulka kuuluvad need maksuasutiste poolt sooritata-vad juriidilised toimingud ja faktilised teotsemi-sed, mille abil või mille kaudu hangitakse teateid ja andmeid kas konkreetset maksukohuslaselt en-dalt või kolmandalt isikuilt ja asutisilt kind-late maksukohuslaste kohta, ^{87.} vahenditult tutvutak-se asjaoludega paigavaatluse teel, kontrollitakse äri- ja arveraamatuid ning dokumente, revideeritak-se kaupu ja esemeid või päritakse oskurite arva - ^{88.} misi

Kõigi nende erimenetluste sihiks on maksusta-misaluse tuvastamine objektiivsete andmete kogumise-ga .

Teisi alaliiki kuulub see osa tuvastusmenetlu -

87.

Ib., § 45

88.

Ib., § 48 jj.

sest, mis sooritatakse maksuasutiste nn. " seesmis-
te toimingutena " ja mille kestel toimub maksusta-
misaluse arvutamine, selle hindamine, maksumäära kohal-
damine ning maksusumma tuletamine. Lõppeks lisandub
siia veel maksustamiskorraldise koostamine ja teata-
mine maksukohuslasele. Selles tuvastusmenetluse osas
rakendatakse materjaalseid maksundusõiguslikke norme
tuvastatud faktilisele olustikule.

Kogu ses menetluses valitseb uurimise põhimõte,
mille järele maksuasutistel ei tarvitse piirduda te-
male üksnes maksukohuslase enese või kolmandate poolt
esitatud või esitatavate teadete ja andmetega. Vasta-
valt materjaalse tõe avastamise printsiibile nad on
kohustatud rakendama kõiki mõeldavaid ja võimalikke
vahendeid endapoolsete lisatõendite kogumiseks täp-
selt määrateldud menetluses. Nad ei ole õigustatud
määrama maksu suvalistel kaalutlustel. Samuti neil ei
ole võimalik seda teha omavahelisel kokkuleppel maksu-
kohuslasega. Säärased aktid vaieldavad ja tühised. Selle
aluseks saavad olla ainult objektiivselt õiged andmed,
mis oleksid kogutud erapooletult ja täpselt selgitak-
sid tõelist olukorda, kaitstes võrdselt nii riigi kui

89.

maksukohuslase huve.

Tõendite kogumine toimub inspektori juhtimisel ametlikkuse põhimõttel. Inspektor otsustab selle üle, kas ja millised andmed on vajalikud või on nad küllaldased ja puudub tarvidus uuteks toiminguteks. ^{90.}

Suvaliselt otsustab inspektor ka selle üle, kas nõuda välja dokumente ametasutistelt ^{91.}, kas lubada ja pida võimalikuks maksukohuslasele temale soodsate tõendite esitamist, määrates selleks tähtaega. ^{92.} Ka sõl-
tub ainult inspektorist, kas rahuldada asjaosaliste palvet oskuri kutsumiseks ja pärimiseks, kas võtta vastu pääle kohusliku tõendite veel muid kirjalikke tõendeid maksukohuslaselt või pida neid ebavastavaks seadusele ja mitteolulisteks ning asjaolu juba küllalt selgitatuks. ^{93.} Lõppeks on inspektori otsusta-

da ka see, kas ta endapoolselt peab tarvilikuks nõuda uute tõendite esitamist maksukohuslaselt eneselt

89.

Lex cit., § 60 j.

90.

Ib., § 54.

91.

Ib. § 55.

92.

Ib., § 56.

93.

Ib., § 57 j.

või teisilt isikuilt ja asutisilt, toimetada paigavaatlusi ja kuulata oskuri arvamisi. ^{94.}

Tavaliselt maksuasutised tõendite hankimiseks maksustamisaluse kohta lähtuvad neile esitatud esialgseist maksuteateist ehk deklaratsioonest. Nende olles täpsed ja objektiivsed, sisaldamata ilmseid vastoksusi, puudusi, vigu ja sisu selgusetusi ning sisaldades kõik vajalikud andmed, ^{95.} nad võivad jääda maksumääramise alusteks kui inspektor ei pea vajalikuks koguda täiendavaid andmeid või kui asjaosalised ei esita uusi ümberlukkavaid tõendeid ega avalda soovi erimenetluste toimetamiseks. Sääraseiks eelistatavaiks teateiks tuleb arvata teated ametnikelt ja avalikelt asutisilt, kohtuilt ja notareilt, samuti ka teistelt asutistelt, kui need on koostatud ja esitatud seaduslikus korras ning vormis. Sel juhul peetakse asi selgitatuks ning lisatõendite hankimine jääb ära. Kuid see oleneb üksnes inspektori soovast, kas pidada neid tarvilikke nõudeid rahuldavaks või alustada nende

94.

Ib., §§ 45, 48, 52.

95.

Ib., §42: "... teateid... maksu määramiseks."

täiendamist erilistes menetlustes .

Erimenetlustena tõendite saamiseks maksuasutised sooritavad mitmesuguseid erinevaid toiminguid .
96.

Tõendite hankimine kolmandailt isikuilt⁹⁷⁻ on võimalik suulise küsitlemisena maksuasutises või kirjalike tõendite esitamise nõudmisena nii neilt isikuilt kui ka kõigilt asutisilt analoogiliselt esialgsete maksuteadete nõudmisele selle erinevusega, et nõue esitatakse üksnes inspektori korraldisena ja teateid nõutakse individuaalselt märgitud isikute ja ettevõtete^{98.} kohta. Isikute küsitamine on mõeldav nende tuvastatavate asjaolude kohta , mis on inspektoril teada ja mis ei ole küllaldaselt selgitatud olemasolevast dokumentaalsest materjalist. Selle man tuleb arvestada AMS -e ja vastavaid protsessuaalseaduste menetlussätteid ja eespool vaadeldud dispensatsioonijuhtumeid^{99.} . Tõendite

96.

Vt. Kliimann , op. cit., lk. 271 jj.

97.

Lex cit., § 45.

98.

Need on nn. "nimelised teated" (MKS § 147 p. 1).

99.

Vt. supra lk. 43 - Lex cit., § 47.

nõudmiseks krediitasutistelt nende klientide või
kliendide varade ja tulude kohta on võimalik üks-
nes Majandusministri eriloal. Tõendite esitamiseks
on üldiselt kahehädalane tähtaeg . 100.

Eelmisest erineva erimenetluse liigina esi-
neb vahenditu tutvumine maksustamisel aluseks ole-
va faktilise olustikuga paigavaatluse teel . 101. Sel-
le kaudu maksuametnikel avaneb võimalus isiklikult
kontrollida teateis esitatud andmeid ja veenduda
koha peal nende tööle vastavuses. Kaubandus- ja
tööstusettevõtete läbikäigu kontrollimiseks sirvi-
takse äri- ja arveraamatuid ühes kõigi dokumenti-
dega . Seda võidakse teostada ,esiteks, äride enes-
te maksustamiseks vajaliku materjali tuvastamiseks,
teiseks, nende teadete kontrollimiseks ja andmete
saamiseks, mida need ettevõtted on kohustatud esi-
tama Majandusministri määramisel või inspektori
nõudmisel teiste isikute ja ettevõtete maksustamis-
se puutuvais küsimuis . 102. Paigavaatlusi kohtadel,

100.

Lex cit., § 45.

101.

Ib., §48.-Ka AMS §76.-Vrd. ka Tolliseadus(TOS)§125j.

102.

MKS §48, lõpplõigend.

samuti äri- ja arveraamatute sirvimist ning dokumentide kontrolli teostatakse harilikel töö- ja äritundidel . Raamatute esitamist vaatlemiseks võidakse nõuda ametiruumes, kui need pole vajalikud ettevõtete jookswaks tegevuseks. Vaatluse toimetajail on õigus teha tarvilikke väljavõtteid ja ärakirju raamatuist ja dokumentidest toimikusse lisandamiseks . 103. Paigavaatluse teostajaiks on inspektorid või nende volitusel neile alluvad ametnikud. Inspektorite tegevuse kontrolliks evib samasugust õigust ka MT direktor temale alluvate ametnikkude kaudu. 104. Paigavaatluse lõpul see protokollitakse. 105. Paigavaatlus ei ole teostatav tollimaksu määramiseks kaupade liiklemisel tollipiiril . 106.

Kolmanda erimenetlusena tõendite hankimiseks võib esineda oskurite arvamise pärimine . 107. See

103.

Ib., § 49 .

104.

Ib., § 48, teine lõigend .

105.

Ib., § 50.

106.

Ib., § 59.

107.

Ib., § 52 j. - Ka AMS § 72 jj.

si huve kaitlevat parteid. Maksuametkond peab val-
esineb neil juhtumel, mil teatavate küsimuste või
asjaolude arutamine ning hinnang eeldab teaduslik-
ke või tehnilisi, majanduslikke või kunstilisi eri-
teadmisi, - oskusi ja vilumust. Puht maksundusõiguslike
küsimuste kõrval võib oskurite abil lahendada ka
maksundusõiguste teaduslikke probleeme. Oskureiks või-
vad olla ametlikud eriasutid ja vastavate alade spet-
sialistid, vajaduse korral ka teised isikud. Oskurite
kohta kehtib objektiivsuse nõue. Nad peavad andma oma
arvamise õiglaselt ja erapooletult, valgustades küsi-
must kooskõlas kehtiva õigusega. Nad on kohustatud
vaikima neile teatavaks saanud asjaoludest ja andmeist.
Asjaosalistel on õigus taandada oskureid äri- ja ar-
veraamatute, dokumentide ja ladude vaatlusest, kelle-
le nad ei pea võimalikuks usaldada oma ärisaladusi.
Oskurite kohta on kehtivad samad recusatio - excusatio ^{108.}
nõuded, mis kohaldatakse maksuametnikegi kohta.

Arvestades MKS -e aluseks olevat materjaalse tõe
avastamise põhimõtet koos maksuametnike erapooletuse
nõudega maksuametkond ei moodusta enesest üksnes rii-

108.

MKS § 39 jj.

gi huve kaitsvat parteid. Maksuametkond peab val-
gustama kõigekülgselt tuvastatavat olustikku, nii
riigi kui ka maksukohuslase seisukohalt . Nii ko-
gub inspektor pääle riigi huvides tähtsate andme-
te ka maksukohuslase kasuks kõnelevaid tõendeid ,
nõuab kohtu- ja haldusasutistelt dokumente ja ära-
kirju , vaatleb neid kohal või võimaldab maksu -
kohuslasel enesel nende hankimise , varustades te-
da sellekohase tunnistusega . Lõpuks teatab mak-
sukohuslasele oluliste tõendite puudumisest, mää-
rates tähtaja nende esitamiseks. 109.

MKS ei ole ka uurimisprintsipi aluseks ole-
vat ametlikkuse põhimõtet kujutanud kinnise põhi-
mõttena , mille järele tõendite kogumiseks erimenet-
luste algatamine kuuluks üksnes maksuametkonnale.
MKS - e järele evib sama suguse õiguse ka maksu -
kohuslane , avaldades sellekohast soovi. 110. Samuti on
maksukohuslane õigustatud esitama pääle nõuetawate

109.

Lex cit., § 54, 55, 56.

110.

Lex cit., §§ 45, 52, 57 : "... väljaarvatud kü-
simused, mis puutuvad tollimaksu määramisse .

kõiki käepärast olevaid tõendeid¹¹¹⁾. Olgu aga rõhutatud, et see on üksnes maksukohuslase subjektiivne õigus, mis võidakse jätta rahuldamata. Kuid see peab olema põhistatud ja märgitud vastavas toimikus¹¹²⁾.

Maksundusõiguses ei ole võimalik õ i g e k s - t u n n i s t a m i n e¹¹³⁾ asjaosaliste poolt. Samuti ei saa siin olla tõendamist v a n d e¹¹⁴⁾ abil. Nii üks kui teine on võimatu isegi siis, kui asjaosalised seda kindlalt sooviksid. Vande andmine ei evi mingit juriidilist relevantsust. Jga vandega antud seletus on täiesti võrdne vanetu tunnistusega MKS ei ole seletuste andmisest teinud eetilist probleemi¹¹⁵⁾.

Olles kogunud kõik vajalikud andmed, kasutades kõiki mõeldavaid ja vaadeldud vahendeid ja viise ,

111)

Jb., §57.-Maksude määramist võib nõuda alati ümberotsustada, kui see toimus ilma maksukohuslase teadmata (MKS § 99 p.3)

112) Vrd. V a a b e l, Põhiprobleeme, lk.146.

113) Vt. Administratiiv-kohtu kord /AKK/, RT 1919, 10, I, 23, § 19

Vt. ka K l i i m a n n, op.cit., lk.273.

114) AKK §19.-Vrd. V a a b e l, Parteiõigused, lk.77.

115) Vrd. V a a b e l, op. cit. lk. 76.

maksuasutised asuvad maksu määramisele. See sooritatakse maksuasutise internse toiminguna. Selle jaoksul vajaduse korral tuletatakse esmalt maksustamisalus, arvutades tuvastatud eelaluseid ja eriseadustes säteltud arvutusviise, siis kohaldatakse maksumäärad maksustamisalusele või selle ühikuile ning arvutatakse maksusumma. Maksutuva stamisel arvestatakse üksnes kogutud andmeid¹¹⁶⁾, mitte aga subjektiivseid arvamisi, veendumisi ja muljeid. Neist on olulisemad need, mis otseselt ehk vahetult selgitavad kõne all olevat olustikku, mitte aga mingisuguseid kaudseid asjaolusid. Neil korral, mil otsesed andmed puuduvad¹¹⁷⁾ või on kahtlased ja kui puudub võimalus lähemate andmete hankimiseks, rajatakse maks juba kogutud andmeile inspektori või vajaduse korral oskurite õiglasel hindamisel, arvestades teisi analoogilisi tuvastatud juhtumeid.

116)

MKS § 60.

117)

Jb., § 61.

Tuvastusmenetluse tulemused võetakse kokku erilises normatiivaktis, m a / s u s t a m i s k o r r a l d i s e s ¹¹⁸⁾. Vastandina vanemale maksundusõiguses ja maksundusõigusetoorias valitsenud vaatele maksustamiskorraldise juriidiline struktuur on täiesti muutunud. Ta ei e v i enam kons- titutiivset iseloomu ¹¹⁹⁾. Ta ei ole enam maksukohustusvahekorda loovaks aktiks, vaid üksnes seda dek- lareerivaks ¹²⁰⁾ Maksukohustusvahekord järeldub juba seadusest vastav te asjaolude ilmunisel. Maksustamiskorraldis on ainult vahendajaks maksustamisel. Ta võib täiesti puududa nende maksude man, kus maksutasumise kohustus on üheaegne na ksukohustuse tek- kimisega ¹²¹⁾, või esineda ainult maksu tasumise vii- bimisel või selle st keeldumisel. Maksustamiskorral- dise funktsiooni tähtsuse järele maksutasumise ko-

118) Jb., § 62 " Maksu määramise kohta teeb inspek- tor maksustamisotsuse / korraldise/".

119) Vt. V a a b e l, Põhiprobleeme, lk.123.-Vrd.id., Parteiõigused, lk. 107.

120) Vt.A.-T. K l i i m a n n, Eesti iseseisvuse areng, Tartu 1935, lk. 16.

121) Vt. V a a b e l, Põhiprobleeme, lk. 126 j.

hustuse tekitamisel liigitatakse makse määrata-
tavaiks, mittmääratavaiks ja
tingimisi määratavaiks selle
järel, kas maksustamiskorraldis peab tingimata esi-
nema, puudub üldse või esineb ainult järelvalve
korras¹²²⁾. Juhud, millal maksustamiskorraldis võib
puududa määratakse eriseadustes¹²³⁾.

Vormi järelle liigitatakse maksustamiskorral-
dise ja üldse normatiivakti vormiliseks
ja vormivabadeks¹²⁴⁾. Vormilistena mõis-
tatakse neid akte, mille kohta kehtivas õiguses on
fikseeritud kindel väliskuju, vormivabade puhul
aga seda nõuet ei esine.

MKS on maksustamiskorraldise ette näinud
vormilise aktina¹²⁵⁾. Ta peab sisaldama
andmeid korraldise tegija ja tegemise aja, maksusta-

122) Loc. cit.

123) MKS § 63

124) Vt. Kl i i m a n n, Teooria, lk. 239 jj.

125) Lex cit, § 62

misaluse ja selle aluseks oleva seaduse, maksum¹²⁶⁾ summa, maksu tasumise aja ja korra, maksu tasumata jätmise tagajärgede ning edasikaebekorra kohta. Eriseadused võivad muuta seda vormi¹²⁷⁾. Neis määratakse juhtumid, millal see asendatakse avaliku kuulutusega ja millal see tehakse erikorras. Kahtlemata esitatakse maksustamiskorraldis kirjaliku kujul.

Koostatud maksustamiskorraldist on võimalik muuta, parandada ja täiendada kõigis tema osades kuni maksukohuslasele kättesaadamiseks¹²⁸⁾. Juba jõustunud maksustamiskorraldises võib parandada üksnes mõtet segavaid kirjavigu ja eksitusi, samuti vigu arvutuses ja arvudes, mis ilmnevad korraldise sisust. Parandada võib kas maksuasutise ise või kaebeasutis oma algatusel või asjaosalise palvel¹²⁹⁾. Parandamine on võimalik akt-

126) Jb., p.4 terminoloogilise vääratusena esineb pro "maksusumma", "maksumäär".

127) Jb., § 63

128) Jb., § 62.

129) Jb., § 98.

siisi- ja tollimaksude alal 3 aasta, muude maksude alal 5 aasta jooksul, arvates korraldise jõustumisest¹³⁰⁾.

Maksustamiskorraldis hakkab kehtima kätteandmise, teatamise, kuulutamise või kätteantuks, teatatuks või kuulutatuks lugemise momendist¹³¹⁾. Sellest ajast saadik muutub ta siduvaks pooltele. Ka puudub võimalus maksuasutistel teda suvaliselt parandada, täiendada ja tagasi võtta¹³²⁾.

§ 7. M A K S U T U V A S T A M I N E

K O N T R O L L M E N E T L U S E S . -

Maksustamisorgani poolt sooritatud ja vastavas menetluses maksukohuslasele teatatud maksustamiskorraldis ei muutu veel lõplikult kehtivaks. Teda võidakse võtta uuesti arutamisele ja asuda maksu uuele tuvastamisele nn. k o n t r o l l m e n e t l u s e s , v ä i d e , k a e b u s e v ö i p r o t e s t i alusel.

130) Jb., § 107.

131) Kätteandmise ja teatamise menetlus on üksikasjalikult määrateldud Lex cit., § 150 j. ja AMS § 35 jj.

132) Haldusaktide tagasivõtu kohta vt. K l i i m a n n , op. cit., lk. 259 jj.

Leiab asjaosaline, et maksustamiskorraldis ei ole sooritatud õiguse pärase¹³³⁾ l^t, s.t. ei ole toimetatud seaduses määratud pädevuse piirides, vastavas menetluse korras, õigel ajal ja õiges vormis ning oma sisult ja sihilt ei vasta kehtiva õiguse nõudeile, siis on tal õigus vaielda selle akti või tema üksikute osade vastu.

Vaidlus võidakse esitada kas samale maksuasutisele, kes oli vaieldava korraldise autoriks või erilisele (kõrgemale instantsile. Esimesel juhtumil avaldatud asjaosalise vastuväitlust nimetatakse v^ä i d e k s¹³⁴⁾, teisel korral kaebuseks¹³⁵⁾.

V^ä i d e a l u s e l tuleb asi veelkordsele arutamisele ja otsustamisele inspektori¹³⁶⁾ (resp. komisjoni)¹³⁷⁾ enese poolt. Inspektor on otsustajaks

133) Vt. K l i i m a n n, op.cit., lk.252 jj.- Jd. Haldusprotsess, lk. 59 j.- V a a b e l, op.cit. lk.152 jj.

134) Vt. K l i i m a n n, op.cit., lk.32j.,285 j.

135) Vt. K l i i m a n n, op. cit. lk.111,185.

136) MKS § 68.

137) Jb. § 71.

ka siis, kui kaevatud korraldis oli tehtud temale alluva ametniku poolt. Erandlikult on väide otsustajaks MT direktor, kui maksu määramine toimus järelvalve korras MT direktorile alluva ametniku poolt¹³⁸⁾. Sel puhul lähetatakse vaie edasi MT direktorile ühes vastava toimikuga.

Vaie tuleb esitada vastavale instantsile kirjaliku avaldise näol, kas isiklikult, kolmanda isiku kaudu või posti teel¹³⁹⁾. Valet ei saa avaldada protokollaarselt ega saata telegrammina¹⁴⁰⁾. Vaidest peab nähtuma m i k s ja m i l l i s e k o r r a l d i s e g a või selle osadega ei/olda rahul ja mida nõutakse¹⁴¹⁾. Vaie peab olema alla kirjutatud vastuvõtteleja poolt¹⁴²⁾. Kui väidel puudub allkiri või temast ei nähtu, mida palutakse, siis vaie tagastatakse¹⁴³⁾. Muudel juhtudel vaie aga seistatakse temas esinevate puuduste kõrvaldamiseks ja vigade parandamiseks¹⁴⁴⁾.

138) Jb., § 68, teine ja kolmas lõige.

139) Jb., § 68.- AMS § 16.

140) Jb.

141) Jb., § 17. - MKS § 66, lõplõige.

142) Jb., teine lõige.

143) AMS § 18.

144) Jb., § 20 j.

145) Jb., § 20 j.

erine õigus esitada vaie on nii maksukohuslasel kui ka maksuvastutajal. Kui eriseadused ei määra teisiti, tuleb vaie esitada kahe nädala jooksul, arvates vaieldava korraldise teatavaks tegemise päevast¹⁴⁵⁾. Posti teel saadetud vaie loetakse ajaldi esitatuks, kui nad kannavad tähtaja lõpp-päeva postitemplit¹⁴⁶⁾. Vaide esitamine s u s p e n d e e r i b a i s s e e s i a l g s e k o r r a l d i s e s o o r i t a m i s e k u n i s e l l e o t s u s t a m i s e n i v a s t a v a v a i d e i n s t a n t s i p o o l t . S u s p e n s i i v s e t t o i m e t e i e s i n e , k u i t e k i b k a h t l u s s e l l e h i l i s e m a s o o r i t a m i s e v ö i m a l i k k u s e s j a k u i e i e s i t a t a t a r v i l i k k u t a g a t i s t . S u s p e n s i i v t o i m e t e i e s i n e k a t o l l i m a k s u d e a l a l j a t e i s t e t o l l i a s u t i s t e p o o l t v ö e t a v a t e m a k s u d e p u h u l¹⁴⁷⁾

Vaide arutamine ja otsustamine toimub samade vormide kohaselt, samade reeglite järele ja samade põhimõtete alusel nagu teotseti esialgsel maksu tuvastamisel. Vaidemenetlus on tav^aline halduse tuvastusmenetlus. Arutlev asutis võib korrata kõiki

145) MKS § 64.

146) MKS § 66.

147) Jb., § 67

erimenetlusi või võtta ette uusi toiminguid, mis võiksid paremini ja objektiivsemalt ilmestada korraldise aluseks olevat olustikku. On vaie esitatud ainult korraldise mõne osa vastu, siis piirduakse üksnes selle arutamise¹⁴⁸⁾ . Vaide arutlemisest võtavad ka osa vaide esitajad¹⁴⁹⁾ . Vaide rahuldamisel antav uus korraldis asendab endise kõigis tema osades . Tühistatud korraldise täitmise kindlustamiseks rakendatud abinõud muudetakse uuele korraldisele vastavalt.¹⁵⁰⁾

Kui maksustamine ei kuulu maksuasutistele, vaid teiste asutiste pädevusse, toimub vaiete esitamine ja otsustamine vastavalt eriseadustes määratud korrale. Nendes esinevate tühikute puhul tulevad kohaldamisele vastavad MKS-e sätted¹⁵¹⁾ .

Lõpuks tähendatagu, et vaide esitamine on asjaosaliste subjektiivne õigus, mis võidakse jätta teostamata. Sel puhul maksustamiskorraldis j õ u s t u b,

148) Jb., § 69.

149) Jb., § 71.

150) Jb., § 69, teine lõigend

151) Jb., § 70.

kui vaide esitamise tähtaeg on möödunud. Samuti võivad asjaosalised vaide esitamisest expressis verbis loobuda¹⁵². Vaiaet aga ollakse kohustatud vastu võtma. Kuid vades esitatud nõudeid võidakse jätta rahuldamata või ainult osaliselt rahuldada.

M A K S U T U V A S T A M I N E K A E B E
A L U S E L teostub maksu määravaist ametnikest või asutistest erinevate organite poolt¹⁵³) Kaebuste esitamine sõltub vaide esitamisest. Kaevata võib ainult nende korraldise osade vastu, mille kohta oli esitatud vaie¹⁵⁴) Kaebuse esitamise õigus on

152) MKS § 112.

153) Neiks organiks on Majandusministeeriumi juures asuvad iseseisvad kollegiaalsed kohulikud haldusinstantsid: 1) tollimaksu määramisse puutuvais küsimusis Tollipeakomitee ja 2) muude maksude alal Maksupeakomitee (MKS § 18 jj).

154) MKS § 72, 75, 73: " Esialgse otsuse /korraldise/ peale esitatud kaebus loetakse vastulauseks / vaideks/, kui sellele otsusele ei ole esitatud vastulauset". - Vt. ka Riigikohtu Administrat. osakonna toimetis / Adm.os.t./ 1936, 126: "Maksupeakomitee arutab asju kaebuste korras ja kaebuste piires, mis omalt poolt peavad püsima vastulause piires.

samadel isikutel või nende volinikel, kes võisid
 esitada valet, ja isegi neil kordsel, kui nad ise
 pole valet esitanud: Asjaosalised võivad esineda
 ka a s k a e b a j a i n a v o i k a a s u d a
 esitatud kaebusega ka pärast kaebuse tähtaja möö-
 dumist ¹⁵⁵. Kaebus esitatakse kaevatava inspektorius-
 kaudu kirjalikult vormilise avaldise näol, kes sel-
 le lähetab ühes omapoolse selotusega MT direktori
 kaudu vastavale peakomiteele. Kaebuse esitamise ajaks
 on k a k s n ä d a l a t, arvates kaevatava otsuse
 kättesaamisest ¹⁵⁶. Tõendite kogumine toimub poolte seltskonnas
 MKS-e järele kaebus ei s u s p e n d e e r i
 sarnaselt vaidele kaevatava korraldise täitmist. Kor-
 raldise sooritamise võib seistuda ainult kaebaja eri-
 lisel palvel MT direktori poolt tehtud otsusega põh-
 jendatud asjaoludel ja tarvilikul tagatisel kuni kae-
 buse otsustamiseni ¹⁵⁷). Tõendite ¹⁵⁸. Poolte ilmas-
 te j Tõendite kogumisel kaebeasutised on iseseisvad.
 Nad ei ole seotud neile asjaosaliste poolt esitatud

155) MKS § 74.

156) Jb., § 72, 75.

157) Jb., § 78.

tõendite ja andmetega. Nende menetluses rakendata-
vad põhimõtted sarnanevad täielikult maksuasutise
tuvastusmenetluse põhimõtteile. Ka siin domineerib
puhtakujuuline uurimispõhimõte. Tõendite hankimisel
vaideldava olustiku selgitamiseks kasutatakse samasu-
guseid võtteid ja vahendeid, nagu esialgses tuvastus-
menetluseski ¹⁵⁸.

Kaebuse arutlemisest võivad osa võtta kaebajad
või nende volinikud ühelt poolt ja MT esindajad tei-
selt poolt. Jstungist teatatakse neile 3 päeva
ette¹⁵⁹⁾. Asja arutlemine toimub poolte sellekohasel
vaidlusel, milles nad annavad omapoolseid seletusi
ja esitavad täiendavaid tõendeid. Nad on kohustatud
ette tooma kõik asjaolud, milleledele on rajatud nende
nõuded ja väitlused. Asja arutlemist võidakse katkes-
tada ja edasi lükata, kui on vajalik selgitada esita-
tud uusi asjaolusid ja tõendeid¹⁶⁰⁾. Poolte ilmuma-
ta jäämine ei takista asja arutlemist ega otsustamist¹⁶¹.

158) Jb., § 80, 88, 89.

159) Jb., § 81, 82, 83.

160) Jb., § 84, 85, 86.

161) Jb., § 87.

Küsimuse otsustamisel kaabeinstants teotseb
meritooruse põhimõtte¹⁶²⁾
Selle järele vaidlusasi devalveerub alginstantsi
käest täielikult kaabeinstantsi kätte. Kaabeins-
tants otsustab küsimuse kõigis tema osades, asen-
dades oma aktiga täielikult maksuasutise esialgse kor-
raldise. Kaabeinstantsi akti nimetatakse teoorias
haldusotsuseks tema erilise juriidi-
lise struktuuri järele, milles, esiteks, an-
takse otsus vaieldava akti kohta ja, teiseks,
koostatakse omapoolne korraldis, mis asendab endise.

Otsus rajatakse kõigile kogutud andmeile. Nende
põhjal kaabeasutis tuvastab ise maksustamisaluse, ar-
vestades materiaalse tõe avastamise põhimõtet. Otsust
võidakse muuta ka õiguskaitse taotlejate kahjuks.¹⁶³⁾
Tavaliselt otsus teatatakse samal istungil. Keeru-
lisemais küsimusis võidakse otsuse kuulutamine lü-

162) Vt. K l i i m a n n , op. cit. lk.112j., 292 j.

163) MKS §§ 90, 90¹.

kata edasi, teatades ainult otsuse motiveeritud otsus kuulutatakse sel korral ühe kuu jooksul¹⁶⁴⁾. Otsus jõustub ühekuulisel tähtajal, arvates motiveeritud otsuse teetamisest, kui ei esitata kaebust sama aja jooksul Riigikohtu Administratiivosakonnale või kui pooled deklareerivad, et nad nõustuvad tehtud otsusega¹⁶⁵⁾.

Kaebeasutiste menetlus toimub MKS-e vastavate normide kohaselt. Tühikute korral tulevad täiendavalt arvesse AMS-e ja AKK sellelaadsed normid¹⁶⁶⁾.

Riigikohtu Administratiivosakond kassatsiooni kohtuna vastupidi peakomiteedele ei teotse enam meritoorsuse, vaid kassatoorsuse printsiibi, mille järelle vaieldav akt tuvastatakse ümber vaid juriidilisest küljest, andes nendingu selle kohta, kas alama astme otsus on õigusepärane või mitte. Kassatsiooninstantants ei asenda kunagi oma aktiga alama

164) Jb., § 91 j.

165) Jb., § 94¹ - AMS § 112.

166) MKS § 97¹.

astme otsust. Siin ei teostata ka faktilise olus-
tiku tuvastamist. Elastme otsuse tühistamisel an-
takse asi sellele uueks otsustamiseks. Riigikohtu
Administratiivosakonna lõplik otsus jõustub teata-
misega¹⁶⁷.

Kaebemenetlus maksude alal, mis kuuluvad teis-
te haldus- või kohtuasutistele pädevusse toimub vas-
tavate eriseduste järele. Tühikute korral kehtivad
aga MKS-e reeglid¹⁶⁸).

K o n t r o l l m e n e t l u s p r o t e s -
t i a l u s e l¹⁶⁹) on võimalik tollimaksude alal
tollinspektori tegevuse suhtes. Protestimisõigus
on Riigikontrollil juhtumel, kui tollinspektor
ei arvesta Riigikontrolli seisukohti tollitariifi
rakendamises. Protesti esitamiseks on kahepäevane
tähtaeg, arvates tollinspektori otsuse kättesaami-

167) Jb., § 94 jj.- Vt. ka K l i i m a n n , op.cit.,
lk. 114, 262 jj.- Vrd. Adm. Os. T. 1936, 246 ja Adm.
Os. T. 1936, 391.

168) MKS § 96.

169) Lex.cit., § 17¹.- Vrd. K l i i m a n n , op.cit.
lk. 104.

sest. Protest lähetatakse vastava inspektori kaudu MT direktorile, kes saadab selle kas uueks otsustamiseks inspektorile või ühes protestiga lahendamiseks Tollipeakomiteele. Protesti arutlemine ja otsustamine peakomitees toimub analoogiliselt kaebemenetlusele. Asja arutlemisest võtab osa Riigikontrolli esindaja.

E r i l i n e k o n t r o l l m a k s u s t a m i s e l toimub veel teistmises menetlus¹⁷⁰⁾ Seda teostatakse juba jõustunud, s.o. formaalse kehtivuse omandanud maksustamiskorraldiste suhtes, ja nimelt nõuda, et neid võetakse teatavate erilaadsete ja erakorraliste asjaolude ilmlemisel veelkordsele otsustamisele ja tühistamisele. Teistmine on võimalik niihästi seadusejõusse kasvanud maksuasutiste maksustamiskorraldiste suhtes, millele ei ole esitatud vaiet ega kaebust, kui ka vaide ja kaebe alusel tehtud otsuste suhtes.

170) Lex. cit., § 99 jj.- Vt. K l i i m a n n , op. cit., lk. 308 jj.- AMS § 97 jj.

Teistmisele asutakse Maksude Talituse ettepanekul või maksukohuslase ja maksuvastutajate palvel¹⁷¹⁾. Maksukohuslane ei või paluda teistmist, kui ta tavalise hoole juures ilmsiks tulnud uued asjaolud oleks võinud selgitada esialgse maksustamismenetlusel¹⁷²⁾.

Teistmisele asumise otsustab Maksupeakomitee, kui teistmisele kuuluvad maksuinspektorite või maksukomisjonide korraldised ja Riigikohus, kui teistmisele tulevad Maksupeakomitee otsused¹⁷³⁾. Teistmise teostajaks on kas sama asutis, kes otsustab teistmisele asumise või mõni teine asutis või ametnik, kes selleks määratakse teistmise otsustaja poolt¹⁷⁴⁾.

Teistmist võib paluda¹⁷⁵⁾:

- 1) kui ilmnevad uued olulised asjaolud,
- 2) kui tuleb ilmsiks, et korraldise või otsuse

171) MKS § 100. ja tollimaksude alal 3 aasta, muude

172) Lex cit., § 101.

173) Jb., § 102. aasta jooksul, arvates vastava mak-

174) AMS § 101.

175) MKS § 99.

176) Jb., § 100.

177) Jb., § 103, 104, 105.

aluseks olev dokument, teade või muu tõendus oli vale või võltsitud, ja

3) kui maksukohuslane ei võtnud osa maksustamismenetlusest seetõttu, et ta sellest ei teadnud.

Teistmine on võimalik üksnes siis, kui loendatud põhjustel maksusumma muutuks vähemalt üle 20 krooni¹⁷⁶⁾.

Teistmispalved või ettepanekud esitatakse kahe kuu jooksul, arvates teistmispõhjuse teatavaks saamisest. Teistmispalved läetatakse teistmist otsustavale asutisele selle asutise kaudu, kelle otsuse või korraldise teistmist palutakse. Palves või ettepanekus märgitakse, millise otsuse või otsuse osa teistmist nõutakse ja millistel põhjustel. Palvele ja ettepanekule tuleb lisada dokumendid, millele see on rajatud, samuti ärakirjad vastaspoole jaoks¹⁷⁷⁾. Teistmist võib teostada aktsiisi- ja tollimaksude alal 3 aasta, muude maksude alal 5 aasta jooksul, arvates vastava mak-

176) Jb., § 106.

177) Jb., § 103, 104, 105.

sustamisotsuse jõustamisest¹⁷⁸⁾.

Lõpuks olgu tähelepanu juhitud veel sellele, MKS-e järele maksustamine on võimalik ka hiljem ehk t a g a n t j ä r e l e. Seda teostatakse maksukohuslaste ja maksuesemete suhtes, kes on esialgu maksustamisest jäänud välja või kes töendite puudumisel ja puudulikkusel on arvatud ebaõigelt maksuvabaks. Hiljem selgunud töendite põhjal maksustamine on lubatud samadel tähtaegadel samade maksude man, millal oli lubatud teistmine, arvates päevast, kui seaduse järele pidi algama maksustamismenetlus¹⁷⁹⁾.

179) Jb., § 108.